

Stefan Moysa

"Gott und die tragische Welt", Hans Pfeil, Aschaffenburg 1971 : [recenzja]

Collectanea Theologica 42/2, 196

1972

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Hans PFEIL, *Gott und die tragische Welt*, Aschaffenburg 1971, Paul Pattloch Verlag, s. 144.

Książka została wydana w serii encyklopedycznej *Der Christ in der Welt*, będącej niemieckim odpowiednikiem encyklopedii *Je sais — je crois*. Tłumaczy to wystarczająco jej charakter. W sposób klasyczny bowiem przedstawia ona problem zła, przy czym nie chodzi tu w pierwszym rzędzie o pogłębienie zagadnień w funkcji potrzeb czasów dzisiejszych, ale o wizję całości problemu.

Połowę książki zajmuje historia zagadnienia. Autor przedstawia całą gamę poglądów poczynawszy od skrajnego optymizmu Leibniza do skrajnego pesymizmu Schopenhauera, czy dzisiejszych egzystencjalistów. Obok nazwisk, które już niezawodnie wpływają w związku z problemem zła, takich jak Nietzsche czy Sartre, znajdujemy inne mniej znane, które jednak posiadają dziś nie mniejsze znaczenie dla urobienia poglądów, jak na przykład Albert Camus, czy przedstawiciel ewolucyjnego humanizmu, Julian Huxley.

Systematyka problemu zła jest podobnie ujęta jak historia. Autor ogranicza się do klasycznego postawienia zagadnienia i odpowiedzi na nie. Problem zostaje wpieryw potraktowany na płaszczyźnie czysto filozoficznej i to jest właściwym trzonem książki. Argumentacja nie zmierza do całkowitego wyjaśnienia problemu zła, ale do wykazania, że istnienie zła nie jest dowodem przeciw istnieniu Boga. Tak określony cel wydaje się minimalistyczny, w rzeczywistości jest on bardzo ważny. Jednym z głównych argumentów bowiem wysuwanych przez różne kierunki ateistyczne jest, jak powiadają, sprzeczność istnienia zła z istnieniem wszechmocnego i dobrego Boga. Główną oś argumentacyjną autora stanowi przede wszystkim prawda, że Bóg nie musiał stwarzać najlepszego świata, w którym istnienie wszelkiego zła byłoby wykluczone, a po wtóre, że Bóg w świecie nie działa sam, lecz pozostawia to działanie samodzielnym i niedoskonałym przyczynom drugorzędym.

Jeszcze trudniejszym problemem niż zło fizyczne jest istnienie zła moralnego. Bóg nie może chcieć grzechu nawet jako środka do osiągnięcia dobrego celu. Autor odpowiada, że zło moralne jest konieczną konsekwencją wolnej woli ludzkiej. Można stwierdzić, że mimo wszystko świat, w którym istnieje zło moralne, a wraz z nim człowiek ze swą wolnością, jest doskonalszy od świata, w którym nie istniałoby zło, ale tylko dlatego, że nie istniałoby w nim istoty obdarzone rozumem i wolną wolą.

Pełniejsze naświetlenie otrzymuje zło z objawienia, w centrum którego stoi Chrystus i Jego krzyż, który chrześcijanin ma podjąć. Z największą stanowczością jednak należy odeprzeć zarzut, że w imię tego krzyża chrześcijanin jest odwodzony od przekształcania świata i że tylko ateista może w pełni przyjąć odpowiedzialność za naturę i społeczeństwo. Zarzut ten według słów Teilharda de Chardin o wiele skuteczniej przeszkadza w nawróceniu świata niż wszystkie trudności wysuwane przez naukę czy filozofię. Odpowiedź autora jest wystarczająca, ale sama sprawa problemu zła w świetle objawienia została potraktowana bardzo skrótowo, co zostawia czytelnika w stanie niedosytu, tym bardziej że tu leży sedno zagadnienia.

W sumie jednak można powiedzieć, że chociaż książka nie mówi wiele nowego na temat zła, jednak przez całościowe i jasne potraktowanie może być cenną pomocą dla wszystkich borykających się z tym problemem i dla duszpasterzy, którzy winni im przychodzić z pomocą.

Ks. Stefan Moysa SJ, Warszawa

Leslie DEWART, *Die Grundlagen des Glaubens*, t. I: *Historische Analyse* (tłum. z ameryk.), Zürich—Einsiedeln—Köln 1971, Benziger Verlag, s. 182.